

Fair play in the light of problems of today's sport

Fair play ve světle problémů současného sportu

Aleš Sekot

Fakulta sportovních studií Masarykovy univerzity, Brno

Abstrakt

Sport jako sociálně kulturní fenomén sehrává v globálním měřítku stále významnější roli nejen v tradiční podobě jedinečné pohybové aktivity, ale zejména jako divácká forma masové kultury fascinující stále větší počet lidí bez rozdílu kulturní úrovně, rasy, politické orientace, náboženství či vzdělání. Sport zvyšuje svůj význam v rovině politiky sblížení národů a svoji výchovnou roli generuje zejména v širším kontextu vštěpování zásad fair play. Socializačně působí jak v rovině volnočasových pohybových aktivit, tak na úrovni vrcholového výkonnostního sportu. Sílicí orientace na maximální výkon a vítězství přináší i nové dimenze chápání institutu sportovní etiky a staví před odbornou sportovní veřejnost nové perspektivy výchovy k zásadám fair play a duchu olympismu jak na úrovni školní tělesné výchovy, tak v celkovém přístupu ke sportu zejména v rovině jeho vrcholové elitní úrovně.

Abstract

Sport as social and cultural phenomenon plays globally an important role in traditional form of unique physical activity, but also as spectator form of mass culture fascinating growing number of people of all cultural levels, races, political and religious orientation. Sport is growing its importance on the level of policy of mutual understanding of nations and its educational role generates above all in broader context the canon of fair play and olympism. Sport has socializational impact on the level of leisure physical activity as well in relevant context of high performance elite sport. Growing importance of maximal performance, victory, records and reward brings forth also new dimensions and apprehension of sport ethic and as a consequence puts before the sport public new perspectives of olympic education with accordance of fair play spirit. In such context we face new challenges not only on the field of physical education, but in all-round attitude to elite top sport.

Klíčová slova: sport, fair play, olympismus, sportovní etika, kultura, tělesná výchova, socializace

Key words: sport, fair play, olympism, sportive ethics, culture, physical education, socialization

K povaze soudobého sportu

Sport, stále frekventovanější pojem v našem každodenním životě i v odborné literatuře, vyjadřuje nikoli pouze jedinečnou pohybovou aktivitou a herní situací, nýbrž je zároveň i významným sociálním jevem. Sport patří k nejdiskutovanějším jevům společnosti nového tisíciletí. Jeho význam je dnes umocňován nesporným dopadem v rovině sociální, ekonomické i kulturní. Je ztělesněním obdivovaných hodnot radosti z pohybu, výkonu, zdraví a krásy. Stejně však odráží i řadu nově vyhocovaných problémů, kterým musí s obavami dnešní svět čelit. Bezbrhý komercializace, konzumní sedavý způsob života, drogová scéna, korupce, rasismus, násilí na stadionech – i to vše odráží svět sportu v míře, odpovídající jeho virtuální přitažlivosti a mediální působivosti.

Sport, jako sociálně kulturní fenomén moderní doby, bývá často ilustrován na pozadí *renesance olympijských ideálů*. V období zostřování konfliktů a mezistátních sporů je sportovní mírové soutěžení na mezinárodní úrovni v souladu se základní olympijskou myšlenkou považováno za hájemstvím usmíření a vzájemného porozumění a za impuls k řešení konfliktů a vhodnou bázi interkulturní spolupráce. Poslední dekády přinesly na globální aréně sportu zvýšení důrazu na princip rovnosti příležitostí, který byl v rovině práv barevných více méně naplněn, zatímco ve sféře rovného uplatnění žen ve sportu je situace stále spíše komplikovaná či nepřehledná. Dnes jsme nicméně svědky toho, že sport v řadě případů

přispívá k procesům emancipace zejména rozvojových zemí, nabízí možnosti posílení národní identity, posilování respektu ke státním symbolům. V individuální rovině je i významnou platformou budování osobních kariér a prestiže. Sport tak přímo či zprostředkovaně pomáhá budovat fungující globální společnost v souladu s principem „jednoty v různosti“.

V obdobné míře to platí i o třídní, etnické či rasové logice ve sportu, kdy se zejména v naší současné sociálně pedagogické praxi má zato, že aktivní sport může být účinným *výchovným nástrojem* pro utváření pozitivních charakterových rysů. Vzdor skutečnosti, že sport je s dominantní kulturou a ideologickým systémem provázán v různých mnohdy protichůdně působících vztazích a závislostech. Síla daného a z globálního pohledu rozrůzněného kulturního prostředí je tedy natolik silná, že lze jen s velkými obtížemi jednoznačně zobecňovat zdroje, projevy a důsledky fungování sportu ve společnosti.

Na půdě *politiky* pak sport mnohdy vyvolává asociace s pocity národního sebevědomí a státní identity, v mnoha zemích jsou sportovní úspěchy využívány či zneužívány ke zvýšení renomé v globálních politických vztazích. Sport hraje nezastupitelnou úlohu i na půdě *výchovy a vzdělání*, když se stal integrální součástí školního života pro stamiliony studentů v soudobém světě. A to jak v rámci výuky tělesné výchovy, tak na kolbištích středoškolských a vysokoškolských soutěží, přeborů a závodů.

V kontextu povahy naší kulturní sféry se *sport* z hlediska socializačních účinků projevuje vzhledem k perspektivám rozvíjení principu *fair play* zejména jako:

- příležitost prověřovat a rozvíjet vlastní schopnosti a identitu i mimo rámec sportu;
- přístup ke zkušenostem mimo rámec šatny a hrací plochy;
- formování nových vztahů, včetně sféry mimo sport;
- poučení, jak sportovní zkušenost možno prakticky využít i v jiných oblastech života;
- příležitost jednat s jedincem jako s komplexní osobností a nikoli jako jednostranně rozvinutým sportovcem;
- šance být kompetentní, zodpovědný a uznávaný i mimo úzký rámec sportu (Coakley, 2001, s. 92–93).

Přítom *výkonnostní vrcholový sport* je založen na principu *sportovní etiky* budované na ideji, že sportovní mistrovství je výsledkem systematické oddanosti sportovní přípravě, ochotě k oběti a zřeknutí se běžných standardů osobního života. Oproti tomu *zájmový rekreační sport* jako aktivita volného času spatřuje ve sportování cíl sám o sobě, kombinaci mezi fyzickou aktivitou a prostředím, cestu k osobnímu prožitku, utužení fyzické kondice a psychické pohody, kdy soupeř není nepřítel, ale vítaný prostředek prověření sportovních dovedností (Coakley, 2001, s. 94–95).

Širší kontext uplatňování *principu fair play ve sportu* má své nezpochybnitelné filozofické a etické dimenze. První vyjadřuje prohlubování propasti mezi vrcholovým elitním sportem a rekreačně kondičním sportem: Sport se globalizuje jako jedinečná divácká forma masové kultury, zároveň však ztrácí stálou masovou základnu aktivně a pravidelně sportujících. Takovéto společenské klima umožňuje vznik elitářského a protekčního individualismu sportovních hvězd, usnadňuje slábnutí autority morálních stimulů a na cestě k dosahování fantastických výkonů a rekordů přináší i nečisté, neférové metody a cesty k jejich dosahování (Oborný, 2001, s. 18–19).

Negativních tendencí ve sportu a jejich dopadů na mravní úroveň společnosti si všímá *sportovní etika*. Připomíná již diskutovaný fakt, že dnešek je poznamenán houbou za kvantitativně pojatými výkony, když „etický výměr sportovce byl odsunut jako něco, co se nedá změřit“ (Hogenová, 1997, s. 105). Upozorňuje se, že současný ideál výkonu a produktivity staví do nového světla platnost a význam zásady *fair play*. Čestná hra, jednání v souladu se zásadami slušného sportovního chování, se ve výkonnostním sportu pokládají někdy spíše za slabost, nadbytečnou překážku žádoucího výkonu. Přítom se zapomíná na duch olympismem prostoupené sportovní etiky, který *fair play* přesahuje nikoli pouhým respektováním pravidel, nýbrž i tím, že v sobě nese pojmy přátelství, uznávání osobnostní jedinečnosti druhého a zejména široce pojímanou kategorii *sportovního ducha*.

Jistě se shodneme, že míra a povaha respektu k principům *fair play* se utváří zejména v mladém věku. Přítom se nacházíme v situaci, kdy se *sport mládeže* v našem prostředí vyznačuje privatizací spojenou

s růstem komerčních či privátních organizací a slábnoucím významem financování sportovně pohybových aktivit z veřejných zdrojů. Zejména mládež je na všech úrovních sportu motivována k dosahování stále lepších výsledků (etika výkonu), rostoucí počet programově a cíleně na výkon zaměřených tréninkových zařízení přináší i růst elitářství úzce specializovaných sportovců. Pozitivně protisměrným směrem naopak působí rostoucí popularita a masovost tzv. alternativních sportů, rozvíjející neorganizované pohybově-sportovní aktivity provozované s ohledem na možnosti a meze daných prostorových, materiálních, ekonomických a časových podmínek.

Obecně vzato však nesmíme pouštět ze zřetele, že princip fair play je ohrožován i v situacích, kdy hráči, atleti, sportovci a trenéři praktikují sice formálně legální, ale z etického pohledu pochybnou taktiku, kupříkladu verbální napadání a zneklidňování soupeře, účelové zkeslování vlastních schopností s cílem zmást soupeře, a získat si tak nad ním taktickou výhodu. Takováto praxe ve formě chvástavého zastrašování soupeře není sice vysloveně zaměřena na porušování herních pravidel, ale obecně je považována za neetickou.

Existují však i další praktiky, využívané a zneužívané v kontextu zrcadla sportovní etiky. Ta, jako koncept označující charakteristický rys proměn soudobého vrcholového sportu, je dnes chápána jako úporná snaha sportovců a realizačních týmů dosáhnout maximálního výkonu, vítězství, rekordů, odměny. A to i za cenu maximálního sebeobětování, bolesti, zranění či ztráty respektu před nepřekročitelným principem fair play. Na vrcholových úrovních některých sportů se tak postupně vytváří situace (level playing field), za které přizpůsobení se nastaveným parametrům maximálního výkonu a vítězství silně motivuje obcházení zásady fair play (doping v Tour de France, korupce ve fotbalu). Vzniká tak jakási nová podoba či rovina fair play, kdy rovnost přístupu ke sportovnímu klání „zaručuje“ rovné sdílení unfair prostředků. V krajním případě pak kupř. legalizace dopingů – výkon podporujících látek – jako rovnost na „startovní čáře“, může být považována za „férovou“. A ti sportovci, kteří z morálních či zdravotních důvodů doping odmítnou, ocitají se v nevýhodné soutěžní situaci, za kterou „si mohou sami“.

V rámci diskuzí na téma fair play ve sportu je třeba zmínit nově konstruovanou kategorii *hubris* – tendenci některých vrcholově výkonnostních sportovců přitahovat účelově za každou cenu diváckou pozornost a vytvářet image výjimečnosti i za cenu postupné ztráty kontaktu s reálným životem každodennosti a možných socializačních obtíží spojených s ukončením sportovní kariéry.

Školní tělesná výchova versus problematika fair play

Problematiky fair play je v našem kulturním prostředí téměř nemyslitelná bez výuky na poli školní tělesné výchovy. Plnějším zmapování problematiky školní tělesné výchovy přispívá i úroveň a *praktické uplatnění učitelů tělesné výchovy* v naší republice. Ukazuje se, že řada absolventů sportovních fakult vnímá studium jako pragmatickou účelovou možnost ve smyslu širšího uplatnění vysokoškolského diplomu kupříkladu ve stále u nás ne zcela jasné pozici „manažer“. Tato skutečnost jistě není dobrým východiskem pro zvyšování jak úrovně školní tělesné výchovy, tak širší perspektivou principu fair play pojmáného sportu v naší společnosti.

Zajímavým zjištěním je i povaha *atmosféry ve vyučovací jednotce tělesné výchovy*. Ta svou nepochybnou specifikou a diametrální odlišností od atmosféry v ostatních vyučovacích předmětech přináší i příznaky jisté neukázněnosti a pohodlnosti ve verbálním projevu učitele. Prakticky tak běží o vyšší frekvenci slangových a hovorových výrazů, nesprávný slovosled, vyšší výskyt jednočlenných vět, vyšší míru užití nespisovných koncovek a vyšší užití citoslovcí. Každý učitel tedy *mluví jinak ve třídě* při výuce teoretických naukových předmětů a *jinak v tělocvičně*. Verbální projev učitelů tělesné výchovy nemá tedy mnohdy očekávané kvality. V tomto směru se aktualizuje prospěšnost zavedení rétoriky ve studijních programech učitelství tělesné výchovy. Tím spíše, že zájem o rétoriku se stále ve všech oblastech společenského života zvyšuje (Karásková, Robotová, 2001 s. 138).

Doping, jako křivé zrcadlo hodnotového přístupu k zásadě fair play ve sportu, je odbornou literaturou považován za trvale aktuální jev sportovní scény. Přitom se připouští rozdíly v jednotlivých zemích. Vcelku jsme svědky spíše skeptického pohledu na možnosti vytěsnění dopingů ze sportu. Připomíná se přitom celkový duch soudobého *postmoderního pluralismu*, vyznačujícího se *nevázaností, růzností a to-*

leranci nahrazující tradiční hodnoty svobody, rovnosti a bratrství. S trpkostí je tak běžně konstatováno na praxe životní filozofie nechuti k univerzálním a obecně platným a uznávaným hodnotám. Projevuje se mnohdy převaha víry nad rozumem, rostoucí narcismus, účelovost jednání, obecné zpochybňování tradice a pevného hodnotového ukotvení. Právě účelovost se stává silným motivem dosahování mimořádných výkonů či adorace kultu tělesné krásy (nikoli ducha), a to i za cenu zneužívání dopingových látek. Celková permisivita v rámci soudobého společenského klimatu v naší kulturní sféře pak přináší růst drogové scény a dopingů jako specifického problému vztahu sportu a společnosti na přelomu tisíciletí.

Olympismus a fair play versus tělesná výchova

Soudobý systém vzdělávání je otevřený novým pedagogickým metodám, zejména univerzálně formulovaným sociálně apelujícím a morálně orientovaným hodnotovým poselstvím. Tělesná výchova tak ne cílí „pouze“ k podpoře tělesné zdatosti, ale je i nezastupitelnou platformou vštěpování poselství olympismu jako kulturního modelu spoluutvářejícího morální postoje, úctu k životu a lidskému jedinci, respekt před imperativem lidské důstojnosti.

Vzdělávací a sociální aspekt olympijské výchovy je umocňován především v prostředí pořádání olympijských her, kdy zvýšený zájem o olympijské klání může být vhodnou cestou – jako v případě Kanady v průběhu příprav na zimní olympiádu v Calgary – k posílení zájmu a sportovní volnočasové aktivity v přírodě a aktualizaci životních hodnot úspěchu (Žukowski, 2002). Olympijská výchova akcentující princip fair play vychází z džentlmenské zásady repektu před obecně přijímanými pravidly, ohledu k soupeři, zachování rovných šancí, odmítnutí principu nadřazenosti, minimalizování utrpení soupeře, zříkání se nezasloužených praktických výhod, nekompromisního přístupu k chybnému výkladu pravidel, zachování přátelské týmové atmosféry, důrazu na spolupráci (Krawczyk, 1998). Není však pochyb, že princip fair play má dobré podmínky pro všeobecné akceptování tam, kde v širším společenském prostředí, na půdě politiky, práva a ekonomiky jsou důsledně uplatňovány zákonné a morální normy, kde jasně funguje právní vědomí a kde korupce, protekcionismus a nepotismus stojí na samém dně společenských hodnot.

Vrcholový sport versus fair play – jak dál?

Řada problémů, spoluutvářející respekt k zásadě férového přístupu ke sportovnímu klání, se objevuje zejména na půdě *výkonnostního vrcholového sportu mládeže*. Z mnoha doporučení zaznívajících na tuto adresu na sebe upozornil před bezmála dvaceti lety sociolog Peter Donnelly, když nastínil základní trendy možných změn, které by se měly primárně odvíjet od:

- změn v celkové filozofii vrcholového sportu, jeho způsobu práce, pravidel a směřování, které by měly být zaměřeny jasně k právům a zájmům dětí a mládeže;
- vytváření přirozenějšího, tedy méně institucionálně kontrolovaného prostředí, které by podporovalo všestrannost individuálního rozvoje, růstu a vyspělosti (Donnelly, 1993, s. 95–126).

Jsme svědky dynamických změn v motivační struktuře všech „kolem sportu“. Sportovci nejsou mnohdy motivováni výkonem, ale odměnou za výkon či vítězství. Trenéři nejsou vždy hodnoceni za sportovní mistrovství svých svěřenců, nýbrž za počet vítězství či skóre, a v souladu s tímto principem jsou také účelově odvoláváni. Majitelé sportovních klubů nemusí být investičně motivováni láskou ke sporu, ale „pouze“ komerčními důvody. Vcelku však pro většinu sportovců a vyznavačů sportu je sport stále *hodnotou samou o sobě*, hodnotou v pravém smyslu jedinečnou, kdy radost z pohybu, slastný pocit únavy, zdravá soutěživost a divácká radost z vítězství je jedinečnou protiváhou šedi každodennosti. Sport tak vždy byl, je a jistě bude zejména fenoménem rozšiřujícím pozitivní obzory našich životů. Nic na tom nemění skutečnost, že jeho mediálně zjednodušující komerčně zaměřené formy celou mapu mnohostrannosti sportu značně zkreslují.

Na přelomu devatenáctého a dvacátého století zřejmě nikdo nedokázal odhadnout, do jaké míry se sport stane o sto let později národní a v jistém ohledu i globální posedlostí. Vzдор některým „romantickým názorům“ je evidentní, že sport je globálně mnohem populárnější a je silně vnímán jako ekonomické odvětví s obrovským kolotočem peněz, závratných kariér a obdivu. Nikdy v historii lidé nevěnovali tolik času sledování sportovních událostí a nikdy nebyli vystaveni tak masivnímu marketingovému a re-

klamnému působení, jako právě na půdě mediálně konzumovaného sportu. Nikdy si lidé nepořizovali tolik sportovního oblečení a sportovní výbavy, nikdy jsme nebyli svědky takové loajality fanoušků a mediálního zájmu o sport jako právě dnes.

Na horizontu budoucího vývoje sportu se neobjevuje žádný vážný důvod, proč by se měla a mohla situace v tomto ohledu měnit. A to jak na straně poptávky, tak na straně nabídky. Poptávka otevírá zejména v některých regionech soudobého světa velké možnosti růstu v kontextu sociálně podmíněných změn ve struktuře hodnot, životního stylu, forem aktivit volného času, životní úrovně. A nabídka, ta je ze strany sportovního průmyslu schopna technicky zajistit téměř jakékoli požadavky na mediální sportovní zážitky.

Na prahu nového tisíciletí se tak zdá, že sport jako sociální fenomén, v souladu se základními charakteristikami světa, jehož je součástí, přinese ještě vyšší míru využití sofistikované techniky, větší koncentraci financí a silnější provázanost na mediální technologie než ve století dvacátém.

Povahu soudobého sportu, zejména jeho vrcholová olympijská úroveň, ovlivňuje významnou a rostoucí měrou jeho globálně nastavená *medializace*. Sport se tak stává jedním z nejsilnějších globálních idiomů srozumitelných v širším kontextu kulturní, politické, sociální či etnické plurality. Tím spíše, že vliv médií narůstá úměrně s dramatickým rozvojem dělby práce a nárůstem zprostředkovaných informací. Jsme svědky dynamického rozvoje *globální mediální sportovní sítě* s řadou speciálních sportovních kanálů a programů. Mediální sport je nesmírně přitažlivou podívanou a přímé přenosy z olympijských her či světových mistrovství sledují miliardy diváků ve více než dvou stech zemích všech kontinentů. Nepřekvapuje proto převažující nejpřednější zastoupení sportovních přenosů v dvacíte nejsledovanějších pořadů v dějinách televize (Maguire at al., 2002, s. 50). Média vybírají, tlumočí a interpretují sportovní akce s cílem zaujmout a udržet pozornost diváka. S tím související vzájemná závislost vztahů mezi sportovními organizacemi, mediálními společnostmi a marketingovými agenturami je nepochybně životadárným zdrojem existence komerčního diváckého sportu (Sekot, 2006, s. 199–212). Tato skutečnost nepochybně výrazně napomáhá rozvoji a šíření sportu, jeho popularitě, znalostem o jednotlivých i méně známých odvětvích, přináší řadu prožitků. Přitom však média neprezentují vrcholové sportovce vždy jako vzory hodné následování, ale – ve snaze „za každou cenu“ přitáhnout pozornost diváků a reklamních agentur – cestou skandalizování, odsuzování a zatracování negativních stránek zejména vrcholového sportu, který zpravidla odráží úpornou snahu sportovců či trenérů vyhnout se neúspěchu či neschopnost sportovců vyrovnat se s nároky (a nástrahami) vrcholové sportovní kariéry. Pro média je tak téma zneužívání dopingových prostředků, účelové porušování pravidel, korupce či osobního selhání sportovní hvězdy neodolatelným zpravodajským tématem. Přitom však mnohdy dochází ke zjednodušenému dojmu, že ve sportu je možné, ba žádoucí podvádět. Tedy, že princip fair play je spíše než nepřekročitelná zásada fungování sportu na všech úrovních spíše líbivou etickou nálepkou.

Pro média (a konzumenty masových médií) je neodolatelná i scéna „kultu hvězd“, když zejména „pikantní“ historky z jejich osobního života jsou medializovány jako trvale vděčné téma zajíšťující „mediální konzum“ (Dovalil, 2008, s. 5–8). Z hlediska hodnotového působení sportu, v kontextu obrany jedinečného poslání principu fair play, je pak nutno pečlivě zvažovat důsledky skutečnosti, že dramatické změny ve sportu na pozadí zesilujícího významu médií, profesionalizace, komercializace a sponzorství udělují světu sportu a jeho hvězdným představitelům rostoucí sociální a kulturní status. Ten je však spojován i s hodnotovým a etickým poselstvím vysílaným do společnosti, a stává se tak jedním z důležitých aspektů sociálně kulturní povahy sportu. Sláva – včetně té sportovní – se dnes utváří v reálném čase ve smyslu viditelné známosti cestou generování celebrit, zatímco v minulosti všeobecná známost a proslulost znamenala časem prověřenou velikost, význam, důležitost, silné pozitivní hodnotové poselství. Slávu lze fabrikovat či generovat (ve sportu nepochybně vždy na bázi výkonu), lze produkovat celebrity, nelze však uměle vytvářet hodnotové vzory hrdinů. I pro svět sportu platí, že princip fair play je nesmazatelně generován zejména pozitivními heroickými nositeli následováníhodných jedinečných skutků, hvězdy pak evokují spíše „velké jméno“. Nezapomínejme proto, že pěstování principu fair play ve sportu je spojeno i se sportovním hrdinstvím, na rozdíl od celebrit trvale vrytých v paměti jako součást hodnotového poselství sportu (Sekot, 2008, s. 174–177).

Olympijské hnutí – ideová a organizační báze principu fair play ve sportu

Předvídat budoucí vývoj sportu znamená zabývat se i možnostmi a mezemi dalšího vývoje *olympismu*. Principiální názory expertů z hlediska tendencí v tomto ohledu zaznamenaly řadu důrazů, které lze zobecnit:

- Olympijské hry jako výraz moderní kultury budou věčné.
- Globalizace olympismu a olympijského hnutí povede ke znevýhodňování sportu v rozvojových zemích.

Rychlý rozvoj nových netradičních sportů bude přitahovat rostoucí počet mladých lidí, a tak poroste tlak na jejich postupné zařazování do programového rámce OH.

Bude třeba globálně řídit a koordinovat počet regionálních, mezinárodních a světových sportovních soutěží.

Vzorovými zeměmi harmonizace sportu pro všechny a vrcholového sportu budou země jako Norsko, Finsko, Německo, Austrálie a Kanada.

Dojde k posílení role národních olympijských výborů (Dovalil a kol., 2004, s. 185).

Aktuální impulzy dalšího směřování olympijského hnutí přinesl zejména XIII. olympijský kongres a 121. zasedání Mezinárodního olympijského výboru v Kodani v říjnu 2009. Hlavním posláním tohoto významného shromáždění bylo zhodnocení stavu olympijského hnutí ve vyvíjející se globální společnosti dneška a posouzení budoucnost tohoto hnutí s cílem poskytnout všem jeho složkám a dalším zainteresovaným stranám vodítka, návrhy a doporučení pro jeho propagaci a harmonický rozvoj v rámci společnosti jako celku. 1 249 účastníkům Kongresu předsedal Jacques Rogge, předseda Mezinárodního olympijského výboru. V průběhu třídního shromáždění zaznělo 453 příspěvků členů olympijské rodiny a 1 319 příspěvků veřejnosti. Myšlenky, návrhy a úvahy obsažené v těchto příspěvcích byly zaznamenány a vzaty v úvahu při formulování následujících *doporučení* (XIIIe Congres olympique Copenhagen, 2009):

Sportovci mají v olympijském hnutí ústřední význam. Organizačně se opírají o struktury místních sportovních klubů, národních a mezinárodních sportovních federace a národních olympijských výborů. Sportovci musejí být součástí orgánů olympijského hnutí, které by měly zajišťovat, aby všichni sportovci mohli soutěžit za rovných podmínek. Nejvyšší prioritou celého olympijského hnutí je boj proti dopingu vycházející z principu nulové tolerance. Stejně tak by sportovci a jejich zástupci měli aktivně přispívat k tomu, aby v olympijském sportu nebylo místo pro podvádění a aby se přikládal maximální význam dodržování olympijské zásady fair play. Důležitou prioritou pro celé olympijské hnutí musí být ochrana tělesného a duševního zdraví všech sportovců. Pozornost je nutné věnovat specifickým potřebám sportovců s postižením.

Všechny složky olympijského hnutí a další zainteresované strany (včetně manažerů, agentů a sponzorů) by pomocí kodexu ochrany práv sportovců měly brát v potaz současné trendy nadměrného naplňování tréninkových rozvrhů, programů soutěží a kalendářů sportovních akcí, které mohou sportovce, a zejména mladé sportovce, poškozovat z hlediska jejich výkonnosti, zdraví i nasazení, a respektovat imperativ programů profesního rozvoje sportovců ve smyslu tzv. dvojí kariéry. Doporučuje se ustavit komisi MOV, která by měla na starosti záležitosti související s trenéry, instruktory a realizačními týmy sportovců.

Nově se za silicí vysokou prioritu pokládá rozvoj uživatelsky přívětivých a přístupných komunikačních kanálů umožňujících všem sportovcům a organizacím sportovců pravidelně šířit a sdílet informace. Olympijské hnutí znovu potvrzuje svůj důrazný nesouhlas s účelovými změnami státní příslušnosti sportovců (tzv. obchodováním s občanstvím a cestovním pasem), které představují zneužití ducha soutěživosti, jež je sportovnímu světu vlastní.

Olympijské hry jsou sice všeobecně uznávány jako jedinečná a prvotřídní událost, která všem účastníkům a divákům zaručeně přináší bohatství nezapomenutelných zážitků, přesto je však zásadně důležité, aby MOV vyvíjel veškeré úsilí k zachování postavení her jako prvořadé události. Tak bude zajištěno

co největší osvojení a prosazení základních principů a hodnot olympismu, jež jsou svrchovaným způsobem ztělesňovány právě olympijskými hrami. OH musí být založeny na principu univerzálnosti, zahrnujícím přístup k soutěžím, sportovní infrastruktuře a pořádání špičkových sportovních událostí, když ve svém nejvlastnějším základu znamená otevřený přístup všech národů a všech kultur ke sportu, od místní úrovně až po úroveň olympijskou, a ke všem výhodám a příležitostem, které sport přináší. Tímto principem by měla být inspirována práce celého olympijského hnutí. Olympijské hnutí musí přitom zajistit, aby olympijské hry zachovávaly jak olympijské hodnoty, tak zásady ochrany životního prostředí, a reagovaly na potřeby mladé generace sportovců a posilovaly rovnost pohlaví a rovnost příležitostí.

Z hlediska struktury olympijských her je nutné provádět další výzkum s cílem porozumět, jak jednotlivé sporty a disciplíny v rámci olympijského programu přispívají k celkové hodnotě her, včetně posuzování přitažlivosti a atraktivity her na dynamickém celosvětovém trhu. MOV by měl zvážit vytvoření souboru minimálních požadavků, které by města ucházející se o pořádání her musela splnit předtím, než by mohlo být zvažováno jejich zařazení do fáze kandidatury.

Struktura olympijského hnutí musí jasně odrážet odhodlání realizovat politiku vedoucí k podpoře porozumění a sdílení univerzální povahy sportu. Olympijské hnutí se tak bude moci přiblížit svému konečnému cíli, kterým je zdravější společnost vyznačující se větší rovností a větší tolerancí, zbavená předsudků a rozdělení a neposkrvněná diskriminací a nespravedlností. Měly by být rozvíjeny vhodné institucionalizované formy vzájemně výhodné spolupráce a partnerství mezi vládami a členy olympijského hnutí v oblastech, jež by měly zahrnovat: rozvoj a podporu zapojení do sportu pro všechny, pořádání sportovních soutěží pro mladé lidi na celém světě, ochranu zdraví mladých lidí a sportovců, boj proti dopingu a podporu pro sportovce na konci jejich dráhy v závodním sportu, kteří zažívají přechod do života mimo sportovní scénu.

Při vědomí a uznání skutečnosti, že olympijská symbolika je majetkem MOV, by olympijské hnutí mělo vždy přispívat k ochraně olympijské symboliky, zejména olympijského symbolu a olympijských emblémů. Olympijské hnutí by mělo přijímat vhodná opatření pro prosazování těsnějších vztahů mezi sportem, kulturou a vzděláváním, a to prostřednictvím olympijských her a olympijských her mládeže a prostřednictvím podpory a povzbuzování aktivit, jako je Mezinárodní olympijská akademie, národní olympijské akademie, olympijská muzea nebo síť olympijských muzeí.

Olympismus a mládež vytváří spojení, vyjadřující potřebu rozšířit cestou šíření myšlenky nezastupitelné úlohy sportu v životě jedince a společnosti, zvyšující vliv na mladé lidi na celém světě s využitím sportu jako katalyzátoru jejich vzdělávání a osobního rozvoje. Pro zajištění vyšší účasti na tělesných aktivitách a sportu a kvůli podpoře zdravého životního stylu by měly být vlády vybízeny, aby se snažily intenzivněji spolupracovat se sportovními organizacemi a mladými lidmi tak, aby sportovní aktivity zaujímaly významné místo ve školách všech úrovní pro žáky všech věkových skupin. Přitom olympijské hry mládeže představují v historii moderního olympijského hnutí jedinečnou příležitost zvýšit celosvětově laťku, pokud jde o realizaci vzdělávacích a sportovních programů pro všechny mladé lidi, a stanovit budoucí kroky MOV a olympijského hnutí týkající se vzdělávacích a sportovních programů pro mládež.

Hodnotové směřování soudobého sportu

Sociologický hodnotově motivovaný zájem o sport je do značné míry stimulován prohlubující se propastí mezi zájmovými volnočasovými sportovními aktivitami na jedné straně a dynamikou elitního profesionálního sportu na druhé straně. Rozporuplný vývoj sportu v tomto kontextu vyvolává následující zdroje napětí:

1. Mnohdy neslučitelné zájmy mezi elitním a klubovým sportem v rovině odborného vedení, financování, hodnotového směřování, budování relevantní infrastruktury či tvorby kalendáře sportovních akcí.

2. Rozdílnost mezi vysoce individualizovanými potřebami a cíli elitních atletů, ocitajících se v izolaci od klubového sportu, a kolektivními potřebami a cíli širší členské základny, tedy rozpor mezi krajně utilitárním chápáním sportu a vnímáním sportu jako vysoce sociálně hodnocené celoživotní potřeby.
3. Napětí mezi účelově racionálním byrokratickým modelem profesionálního sportu adorujícím modernizaci a změnu, a klubovým voluntaristickým akcentem na trvalost, stabilitu a kontinuitu.
4. Odpor regionů, teritorií a států akcentující širokou členskou základnu sportu vůči centralizačním snahám úzké vrstvy vrcholové reprezentace (Green, Houlihan, 2005, s. 169–170).

Zásadním dokumentem postavení sportu ve společnosti v naší kulturní sféře je „Amsterodamská deklarace“, funguje i Evropská konference ministrů zodpovědných za sport a Řídící výbor Rady Evropy pro sport. *Panevropská spolupráce* v oblasti sportu tak v centru pozornosti rozvíjí i s výhledem do budoucnosti témata: Podpora sportu pro všechny jako prostředku na zlepšení kvality života, ulehčení sociální integrace a upevnění sociální soudržnosti zejména mezi mladými lidmi či posilování tolerance pomocí sportu a ochrana sportu před nástrahami, kterým v současnosti čelí. Akcentuje trvale nezastupitelný hodnotový význam akcí jako výchova mládeže sportem, olympijský program solidarit, ekonomický význam sportu, antidopingová opatření, úsilí o etický, bezpečný a zdravý sport.

Obdobně orientovaný *Program Eurofit* je zaměřený na zkoumání rychlosti, vytrvalosti, síly a pohybových dovedností školní mládeže a dospělých. Usiluje o snížení, případně eliminování dopingů ve sportu na všech jeho úrovních cestou omezení nedovoleného obchodování výkonnost podporujících prostředků, zvýšením účinnosti protidopingových testů, podporou výchovných a osvětových programů a zabezpečením efektivnosti trestů za doping. Navíc se aktuálně zamýšlí nad možnostmi prevence násilí na sportovních stadionech a věnuje se v této souvislosti oživení praktických dopadů „triády“ sport, tolerance a fair play.

Důraz na *masovost sportování* jako celoživotní volnočasové zájmové kondiční aktivity považujeme za společensky nejdůležitější stránku budoucího vývoje sportu, který by měl na prvním místě vycházet vstříc zásadě všestrannosti zdravého rozvoje osobnosti jako jednoho z nezastupitelných předpokladů harmonického rozvoje společnosti.

Literatura:

- COAKLEY, J. 2001. *Sport in Societies: Issues and Controversies*. New York: McGraw-Hill.
- DONNELLEY, P. 1993. Problems associated with youth involvement in high performance sports. *Intensive Participation in Children's Sports*. Champaign, IL: Human Kinetics. S. 186 – 193.
- DOVALIL, J. A kol. 2004. *Olympismus*. Praha: Olympia.
- DOVALIL, J. 2008. Poznámky k současnému mediálnímu obrazu sportu.
- FAIR PLAY EDUCATION IN SCHOOLS: A SHARED RESPONSIBILITY. 2011. Praha: ČOV
- Média, sport a jejich role v aktivním životním stylu*. Praha: Univerzita Karlova.
- GREEN, M., HOULIHAN, B. 2005. *Elite Sport Development*. London+New York: Routledge.
- HODAŇ, B. 2000. Fair play – teorie a skutečnost. *Fair play v postmoderním světě*. Olomouc: Hanex. S. 231 – 235.
- HOGENOVÁ, A. 1997. *Etika a sport*. Praha: FTVS UK.
- JANSA, P., KOCOUREK, J. 1999. Uplatnění absolventů Pedagogických a Tělovýchovných fakult České republiky v učitelství tělesné výchovy. *Česká kinantropologie*. č. 1, s. 29 – 43.
- KARÁSKOVÁ, V., ROBOTOVÁ, M. 2001. Jazyková kultura aneb Jak mluví učitel tělesné výchovy. *Česká kinantropologie*. č. 1, s. 133–139.
- KRAWCZYK, Z., i wsp., 1998. „Sport dla wszystkich w społeczeństwach postindustrialnych”. *Wychowanie Fizyczne i Sport*, no. 1.
- MAGUIRE, J. et al. 2002. *Sport Worlds. A Sociological perspective*. Champaign: Human Kinetics.

- OBORNÝ, J. 2001. *Filozofické a etické pohľady do športovej hmanistiky*. Bratislava: FTVS UK.
- XIIIe Congres Olympique Copenhague 2009*. Lausanne: Comité International Olympique, 2009.
- SEKOT, A. 2006. *Sociologie sportu*. Brno: Paido a Masarykova univerzita.
- SEKOT, A. 2008. *Sociologické problémy sportu*. Praha: Grada Publishing.
- ŽUKOWSKI, R. 2002. Inicjatywy polskie na tle światowej promocji edukacji olimpijskiej. In: R, Z., Żukowscy (eds.), *Zdrowie i sport w edukacji globalnej*. Warszawa: AWF.